

MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI

Warszawa, dnia 13.06. 2011 r.

BN-I-071-236/11/3

DL-P-I-071-44/11 /6

BPS/DSK-043-3634/11

SECRETARIAT
Biuro Prac Senackich
Wpłynęło dn. 14.06.11
nr 5793 podpis. [signature]

Pani

Grażyna Anna Sztark

Wicemarszałek Senatu

Rzeczypospolitej Polskiej

[Signature]

W odpowiedzi na oświadczenie pana senatora Ryszarda Knosali złożone podczas 75 posiedzenia Senatu RP w dniu 28 kwietnia 2011 r. dotyczące wyłączenia stosowania instytucji przedawnienia w odniesieniu do przestępstw o charakterze seksualnym popełnionych na szkodę osób małoletnich bądź wydłużenia okresu, w którym przestępstwa te nie mogą ulec przedawnieniu, uprzejmie przedstawiam, co następuje.

Przedawnienie karalności jest instytucją prawa karnego, opierającą się na przekonaniu, że po upływie znacznego czasu od popełnienia przestępstwa pociąganie jego sprawcy do odpowiedzialności nie jest celowe albo jest znacznie utrudnione, w sposób skutkujący zaistnieniem niebezpieczeństwa poczynienia nieprawidłowych ustaleń w płaszczyźnie odpowiedzialności karnej sprawcy czynu zabronionego. W znaczeniu materialnoprawnym stanowi okoliczność uchylającą karalność, natomiast jego skutkiem procesowym jest zakaz wszczynania postępowania oraz nakaz umorzenia postępowania wszczętego w sprawie o przestępstwo, którego karalność ustała (art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k.).

Instytucja przedawnienia stanowi przedmiot unormowań przepisów zawartych w rozdziale XI Kodeksu karnego. Art. 101 § 1 k.k. różnicuje okresy przedawnienia karalności w zależności od wagi przestępstwa. Najdłuższy, bo 30-letni, okres przedawnienia karalności przewidziany został dla zbrodni zabójstwa. W odniesieniu do innych zbrodni okres ten wynosi lat 20.

W przypadku występków okresy przedawnienia są zróżnicowane na podstawie kryterium grożącej kary. Okres przedawnienia karalności występków zagrożonych karą pozbawienia wolności przekraczającą 5 lat wynosi 15 lat, zaś występków zagrożonych karą pozbawienia wolności przekraczającą 3 lata - 10 lat. W odniesieniu do pozostałych występków okres przedawnienia ich karalności wynosi 5 lat.

W oparciu o przepis art. 102 k.k. wskazane wyżej okresy przedawnienia ulegają przedłużeniu, jeżeli w trakcie ich trwania wszczęto postępowanie przeciwko osobie. Karalność zbrodni i występków zagrożonych karą pozbawienia wolności przekraczającą 3 lata ustaje po upływie 10 lat, a pozostałych występków - 5 lat od zakończenia okresów wskazanych w art. 101 k.k.

Niezależnie od tego, w przypadku przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, zgodnie z art. 101 § 4 k.k., gdy pokrzywdzonym jest małoletni, przedawnienie nie może nastąpić przed upływem 5 lat od ukończenia przez pokrzywdzonego osiemnastu lat.

Art. 105 k.k. wyłącza możliwość przedawnienia zarówno karalności, jak i wykonania kary w stosunku do wymienionych w nim przestępstw. Zgodnie z tym przepisem nie ulegają przedawnieniu zbrodnie przeciwko ludzkości i pokojowi oraz przestępstwa wojenne, a także niektóre umyślne przestępstwa popełnione przez funkcjonariusza publicznego w związku z pełnieniem obowiązków służbowych.

Zwrócić należy uwagę, że zbyt długi upływ czasu od popełnienia przestępstwa wpływa ujemnie na możliwość realizacji funkcji kary w płaszczyźnie zarówno jej indywidualnego, jak i generalnego oddziaływania. Ogranicza też możliwość zgromadzenia na tyle kompletnego materiału dowodowego, aby umożliwił on dokonanie jednoznacznych, nie budzących wątpliwości ustaleń faktycznych dotyczących osoby będącej sprawcą czynu oraz przesłanek jej odpowiedzialności karnej. Podkreślić należy też, że znaczny upływ czasu od zdarzenia stanowiącego

przedmiot rozpoznania nie tylko utrudnia w sposób istotny, a czasami wręcz uniemożliwia prawidłowe przeprowadzenie postępowania, ale też naraża osobę pokrzywdzoną przestępstwem na kolejne traumatyczne przeżycia związane z odtwarzaniem przez nią okoliczności popełnionego na jej szkodę czynu. Ma to bardzo istotne znaczenie w przypadku przestępstw o charakterze seksualnym, w szczególności popełnionych na szkodę osób małoletnich.

Na podkreślenie zasługuje również, że nieskuteczne ściganie sprawców stanowi okoliczność wpływającą w sposób istotny na osłabienie autorytetu państwa w zakresie wymiaru sprawiedliwości, a tym samym w płaszczyźnie przestrzegania prawa.

Podnosząc powyższe argumenty jednocześnie zwrócić należy uwagę na wyjątkowy charakter art. 105 k.k., który wprowadza wyłączenie przedawnienia wymienionych w nim przestępstw. Zauważyć trzeba jednak, że dotyczy to jedynie przestępstw najgroźniejszych, do których zaliczone zostały obok zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości i pokojowi, tylko niektóre umyślne przestępstwa popełnione przez funkcjonariusza publicznego w związku z pełnieniem przez niego obowiązków służbowych, takie jak zabójstwo, ciężkie uszkodzenie ciała, ciężki uszczerbek na zdrowiu lub pozbawienie wolności połączone ze szczególnym udrczeniem.

Nie sposób pominąć, że fakt nieścigania tych przestępstw, nawet przez długi okres, może być uwarunkowany względami natury politycznej. Zawarty bowiem w art. 105 k.k. wyjątek od ogólnej zasady, zgodnie z którą zarówno karalność przestępstwa, jak i możliwość wykonania orzeczonej za nie kary ustaje z upływem pewnego czasu, służy zapewnieniu możliwości pociągnięcia sprawców takich czynów do odpowiedzialności karnej.

Zauważyć także należy, że zasada nieprzedawniania zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości zapisana została w art. 43 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Wyrażona została także w Konwencji o niestosowaniu przedawnienia wobec zbrodni wojennych i zbrodni przeciw ludzkości (Dz. U. z 1970 r. Nr 26, poz. 208).

Instytucja przedawnienia była przedmiotem orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego. W wyroku z dnia 23 maja 2005 r. sygn. SK 44/04, Trybunał zwrócił uwagę, że Konstytucja nie formułuje ani konieczności istnienia tej instytucji, ani też

nie zakazuje jej wprowadzenia. Decyzja o tym, jak kształtować instytucję przedawnienia, a nawet czy ją w ogóle do systemu prawnego wprowadzać, pozostawiona została ustawodawcy.

Zgodnie z poglądem Trybunału Konstytucyjnego wyrażonym w innej sprawie, przedawnienie w prawie karnym przez swoją powszechność jest elementem normy prawa karnego, i traktowane jest jako element polityki karnej, a nie jako konstytucyjnie chronione prawo obywatela (wyrok z dnia 25 maja 2004 r., sygn. SK 44/03).

Odnosząc się do postulatu zawartego w oświadczeniu rozważyć należy zatem, czy rezygnacja z przedawnienia przestępstw o charakterze seksualnym popełnionych na szkodę małoletniego bądź kolejne wydłużenie okresu przedawnienia tych przestępstw jest celowe w aspekcie polityki karnej, której odzwierciedleniem są obowiązujące przepisy prawa karnego materialnego. Zauważyć należy, że w odniesieniu do tych przestępstw takie powody ich nieścigania, jakie wskazane zostały w odniesieniu do przestępstw wymienionych w art. 105 k.k., nie zachodzą.

Jak wynika z przytoczonych wcześniej przepisów Rozdziału XI Kodeksu karnego, w prawie karnym zasadą jest przedawnianie się karalności nawet najbardziej poważnych przestępstw, do których należy np. zbrodnia zabójstwa, z wyjątkami od tej zasady określonymi w art. 105 k.k.

Niewątpliwie w grę mogą wchodzić inne okoliczności stanowiące przeszkodę w ściganiu sprawcy przestępstwa o charakterze seksualnym popełnionego na szkodę dziecka, związane z wiekiem pokrzywdzonego, a w konsekwencji jego dojrzałością społeczną i zdolnością do rozumienia istoty popełnionego czynu oraz podejmowania działań we własnej sprawie. W tym jednak przypadku wystarczającym środkiem zaradczym wydaje się rozwiązanie wynikające z powołanego wcześniej art. 101 § 4 k.k. Przepis ten wprowadzony został *ustawą z dnia 24 października 2008 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw* (Dz. U. Nr 214, poz.1344) i zapewnia możliwość ścigania sprawców wymienionych w nim przestępstw o charakterze seksualnym, w przypadku, gdy pokrzywdzonym jest małoletni, co najmniej przez okres 5 lat od osiągnięcia przez pokrzywdzonego 18 lat. Zatem uwzględniając okoliczności leżące po stronie pokrzywdzonego zapewnia

możliwość zainicjowania przez niego działań we własnej sprawie w okresie, w jakim pociągnięcie do odpowiedzialności sprawcy popełnionego na jego szkodę przestępstwa pozostaje celowe i realne.

Podnieść należy również, iż dla zapewnienia większej ochrony osób małoletnich przed przestępstwami o charakterze seksualnym w polskim prawie karnym wprowadzone zostały istotne zmiany.

Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego i ustawy – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 163, poz. 1363) wprowadziła przepis art. 106a k.k., zgodnie z którym nie podlega zatarciu skazanie na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, jeżeli pokrzywdzonym był małoletni poniżej lat 15.

Natomiast *ustawa z dnia 5 listopada 2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny wykonawczy, ustawy – Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw* (Dz. U. Nr 206, poz. 1589), która weszła w życie z dniem 8 czerwca 2010 r. zaostrzyła odpowiedzialność za niektóre przestępstwa o charakterze seksualnym, w tym popełnione na szkodę małoletniego. Wskazać należy przede wszystkim na zmianę art. 197 § 3 k.k., w którym wprowadzono nowe kwalifikowane typy zgwałcenia, gdy czyn dotyczy osoby małoletniej poniżej 15 lat oraz wstępnego, zstępnego, przysposobionego, przysposabiającego, brata lub siostry. Zgodnie ze znowelizowanym brzmieniem tego przepis czyny te są zbrodniami, zagrożonymi karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od 3 lat, co powoduje, że okres przedawnienia ich karalności uległ przedłużeniu, i zgodnie z art. 101 § 1 pkt 2 k.k. wynosi 20 lat (wcześniej czyny takie, kwalifikowane jako zgwałcenie w typie podstawowym, zaś w wypadku czynu popełnionego na szkodę małoletniego w wieku poniżej 15 lat – kwalifikowane kumulatywnie z art. 200 § 1 k.k., przedawniały się z upływem 15 lat od chwili popełnienia).

Zasygnalizowania wymaga także, iż kwestia przedawnienia przestępstw seksualnych popełnionych na szkodę osób małoletnich jest przedmiotem regulacji art. 33 *Konwencji Rady Europy o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem*

i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych, zwanej Konwencją z Lanzarote, podpisanej przez Polskę w dniu 25 października 2007 r. Zgodnie z powołanym przepisem Konwencji każda ze stron przyjmuje za konieczne środki ustawodawcze lub inne środki w celu zapewnienia, aby termin przedawnienia dla wszczęcia postępowania w związku z przestępstwami seksualnymi przeciwko małoletnim wskazanymi w tym przepisie biegł w czasie wystarczającym do skutecznego wszczęcia postępowania po uzyskaniu przez pokrzywdzonego pełnoletniości oraz w czasie współmiernym do ciężaru przestępstwa.

Przepis art. 101 § 4 k.k. spełnia zatem również wymogi konwencyjne.

W świetle tych argumentów uprawniony wydaje się pogląd, że przepisy Kodeksu karnego odnoszące się do problematyki przedawnienia karalności przestępstw zapewniają możliwość skutecznego ścigania przestępstw o charakterze seksualnym, skierowanych przeciwko osobom małoletnim, zapewniając równocześnie w tym zakresie zgodność polskiego prawa z wymogami wynikającymi z art. 33 Konwencji z Lanzarote.

Zygmunt Zieliński
z upoważnienia
MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI
Zygmunt Zieliński
WICESEKRETARZ STANU